विवेकानंद कॉलेज कोल्हापूर (अधिकारप्रदत्त स्वायत्त संस्था)

समाजशास्त्र विभाग

नोटीस

दि. 7/10/2025

समाजशास्त्र विभागातील बी ए भाग १ सत्र १ च्या सर्व विद्यार्थ्यांना सूचित करण्यात येते की, आपल्या विषयाची ओपन बुक टेस्ट दि. ११/१०/२०२५ रोजी घेण्यात येणार आहे. तरी सर्व विद्यार्थ्यांनी आपल्या तासाच्या वेळेत वेळेवर उपस्थित रहावे.

विभाग प्रमुख
समाजशास्त्र विभाग,
विवेकानंद [illegible] कोल्हापूर.
([illegible] स्वायत्त)

Scanned with OKEN Scanner

'ज्ञान ,विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार"

-शिक्षणमहर्षी डॉ.बापूजी साळुंखे

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था ,कोल्हापूर संचलित

विवेकानंद कॉलेज (अधिकारप्रदत्त स्वायत्त संस्था)कोल्हापूर

समाजशास्त्र विभाग

ओपन बुक टेस्ट

प्रश्नपत्रिका पेपरचे नाव : समाजशास्त्राची ओळख

BA- I SEM- I (NEP2020) दि. **11/10/2025** **Time: 08.20 to 09.10**

प्र. 1 . संस्कृतीची वैशिट्ये लिहा ?

किंवा

प्र.२. संस्कृतीची कार्ये स्पष्ट करा.

Vivekanand College, Kolhapur • IQAC • (An Empowered Autonomous Institute)

Scanned with OKEN Scanner

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR

(AN EMPOWERED AUTONOMOUS INSTITUTE)

Department of Sociology

B.A.I SEM-I

Open Book Test

Paper- Introduction to Sociology Date- 11/10/2025

Sr. No.	Roll No	Student Name	Marks	Student Signature
1.	4247	Abhijeet. S. Sale	—	ASsale
2.	~~[illegible]~~	~~[illegible]~~		[illegible]
3.	4152	Nikhil. S. Lohar	09	[illegible]
4.	4243	Sidharth Y. Sabale	06	S. Y. Sable.
5.	4178	Rifa Z. Mulla	09	RZmulla
6.	4179	Sifa. Z. Mulla.	09	Smulla
7.	4176	Naj. P. Mujawar.	09	
8.	4284	Suman. T. Sonzazi	09	[illegible]
9.	4105	Kunal. P. Kamble	09	KP
10.	4260	Shoib. G. Sayyad	09	S.G.S
11.	4016	Mahek. T. Bandval	09	JB
12.	4078	Samrudhi T. Jadhav	09	Jadhav
13.	4080	Shravani. S. Jadhav	09	Jadhav
14.				
15.				
16.				
17.				
18.				
19.				
20.				
21.				
22.				
23.				
24.				
25.				
26.				
27.				
28.				

Vivekanand College, Kolhapur • (An Empowered Autonomous Institute) IQAC

Chame. H. Y

विभाग प्रमुख
समाजशास्त्र विभाग,
विवेकानंद कॉलेज कोल्हापूर.
(अधिकारप्रदत्त स्वायत्त)

Scanned with OKEN Scanner

'ज्ञान ,विज्ञान आणि सुसंस्कार यासाठी शिक्षण प्रसार"

-शिक्षणमहर्षी डॉ.बापूजी साळुंखे

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था ,कोल्हापूर संचलित

विवेकानंद कॉलेज (अधिकारप्रदत्त स्वायत्त संस्था)कोल्हापूर

समाजशास्त्र विभाग

ओपन बुक टेस्ट प्रश्नपत्रिका

पेपरचे नाव : समाजशास्त्राची ओळख

BA- I SEM- I (NEP2020) दि. 11/10/2025

Open book Test Marks

अ.क्र	विद्यार्थ्यांचे नाव	सही
1	Nikhil S Lohar	09
2	Sidharth V Sabale	06
3	Rifa Z Mulla	09
4	Sifa Z Mulla	09
5	Naj P Mujawar	09
6	Suman T Sonzari	09
7	Kunal P Kambale	09
8	Shoib G Sayyad	09
9	Mahek T Bandval	09
10	Samrudhi T Jadhav	09
11	Shravani S Jadhav	09

Vivekanand College, Kolhapur (An Empowered Autonomous Institute) IQAC

विभाग प्रमुख,
समाजशास्त्र विभाग,
विवेकानंद कॉलेज कोल्हापूर.
(अधिकारप्रदत्त स्वायत्त)

Scanned with OKEN Scanner

open book test. RIFA ZAHEERABBAS MULLA. BA - I

|| ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षण प्रसार ||

– शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

SEMESTER - I

SOCIOLOGY

paper - Introduction to Sociology

11/10/25

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR

(An Empowered Autonomous Institute)

Assignment

Student's Sign :	Rmulla
Seat No./ Roll No. :	4178
Seat No./ Roll No. In words	
	06715

09

प्र. क्र. No.

Q] संस्कृतीची वैशिष्टये लिहा.

→ संस्कृती ही संकीर्ण बाब असून तिचे स्वरूप अधिक स्पष्ट होण्यासाठी संस्कृतीच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन खालीलप्रमाणे:-

① संस्कृती अमूर्त असते :

संस्कृती ही अमूर्त घटकांनी युक्त असते. या अमूर्त घटकांत प्रथा, परंपरा, कायदा, संकेत, विश्वास, ज्ञानासारख्या घटकांचा समावेश होतो. हे घटक अमूर्त व अस्पर्श असताल, मात्र त्यांचे मनोमन आकलन होते. या विशेषांचा प्रवर्तक एडवर्ड टायलर आहे. त्याने वस्तुरूप निर्मितीचा संस्कृतीत समावेश केलेला नाही.

② संस्कृती हस्तांतरण करण्यात येते :

संस्कृतीचे संक्रमण करण्यात येते. हे संक्रमण एका पिढीकडून दुसऱ्या पिढीकडे, म्हणजे संस्कृती हस्तांतरित होत आली आहे. संस्कृती संक्रमणाचे कार्य संकेत व भाषेच्या माध्यमातून होते. इंग्रजी भाषेच्या माध्यमातून स्वातंत्र्य, समता, बंधुता, समान न्याय या मूल्यांचा भारतीयांनी स्वीकार केलेला आहे. एक प्रकारे ज्ञान सामाजिक आणि राजकीय मूल्यांचे संक्रमण मानले पाहिजे.

③ संस्कृती संचयशील असते :

मानव पाठीमागच्या पिढीकडून संस्कृती आत्मसात करतो व पुढच्या पिढीकडे ती हस्तांतरीत करतो, पण हे

Scanned with OKEN Scanner

02	Section	Q. No.													
		Marks													

प्र. क्र.
Q. No.

हस्तांतर होत असताना संस्कृतीचे स्वरूप जसेच्या तसे असते असे नाही. वर्तमानकाळातील पिढी संस्कृतीत नव्या ज्ञानाची, अनुभवांची, उपकरणांची, साधनांची, कला आणि तंत्रज्ञानाची भर घालते.

(4) संस्कृती म्हणजे शिक्षित व्यवहार :
संस्कृती जैविक नियमाप्रमाणे अनुवांशिक घटकांसारखी पुढच्या पिढीकडे संक्रमित करण्यात येत नाही. जन्मतः बालकास संस्कृतीचा परिचय नसतो. तो एक हाडामांसाचा गोळा असतो. मात्र शिकण्यासाठी लागणारी क्षमता त्याच्याजवळ असते. संस्कृति शिकण्याची प्रक्रिया जाणिवपूर्वक आणि अजाणता चाललेली असते. ती प्रत्यक्ष - अप्रत्यक्ष रीतीने सांस्कृतीक व्यवहार शिकल्याशीवाय कोणताही सांस्कृतिक वारसा आपणास मिळत नाही.

(5) प्रत्येक समाजाची संस्कृती वेगळी असते :
सर्व मानवी समाजाची संस्कृती हे अद्वितीय लक्षण असले तरी सर्व समाजाची संस्कृती एकसारखी नसते. इतकेच कशाला एका प्रदेशात राहणाऱ्या विभिन्न समूदायांची संस्कृती वेगवेगळी असते, याचा कारण म्हणजे भौगोलिक भिन्नता, सामाजिक परिस्थितीतील वेगळेपणा, मूल्ये व प्रमाणकातील अंतर होय.

(6) संस्कृती बदलत जाते :
कोणत्याही समाजाची संस्कृती पूर्णपणे स्थिर असत नाही. प्रत्येक समाजाच्या संस्कृतीत हळूहळू का होईना पण सतत परिवर्तन घडून येत असते. समाजातील लोकरीती, समाजातील नीतिकल्पना, ~~कला~~ कायदे इ. सामाजिक नियमने कालोघात बदलत असतात याची कारणे अनेक असू शकतात. शिक्षणामुळे परंपरा टाकाऊ वाटणे शक्य असते. विज्ञानाच्या प्रगतीमुळे

Scanned with OKEN Scanner

Section	Q. No.												
	Marks												

प्र. क्र.
Q. No.

व तंत्रविद्यात्मक बदलांमुळे समाजाच्या पूर्वीच्या जीवन पद्धतीत अमूलाग्र बदल झाल्याचे दिसले. सारांश, कोणतीही संस्कृती अगदी जशीच्या तशी राहत नाही. त्यात विविध कारणांमुळे सातत्याने बदल ~~सडून~~ घडून येतात.

⑦ भाषा संस्कृतीचे एक मूलभूत वैशिष्ट्य :

भाषा हे कोणत्याही संस्कृतीचे एक मूलभूत वैशिष्ट्य होय. भाषेतील शब्द ही प्रतिके असतात व माणसाला अमूर्त पातळीवर विचार करता येणे भाषेमुळेच शक्य होते. भाषेवर संस्कृतीचा विकास अवलंबून असतो. भाषेच्या माध्यमातूनच एक पिढी दुसऱ्या पिढीकडे संस्कृती संक्रमित करते म्हणजे भाषा हे कोणत्याही संस्कृतीच्या निर्मितीचे, हस्तांतरणाचे व विकासाचे एक ~~प्र~~ प्रमुख साधन होय.

⑧ संस्कृती ही एकात्मता निर्माण करणारी यंत्रणा होय :

समाजाची संस्कृती ही त्या-त्या समाजाला एकात्म व एकसंध ठेवण्याचे कार्य करणारी यंत्रणा होय. संस्कृती त्या-त्या समाजातील बहुतांशी व्यक्तींना समान असते. त्यामुळे समाजातील सर्व व्यक्तींना एकत्रित ठेवण्यात संस्कृतीचा कार्यभाग महत्त्वाचा आहे. सामाजिक संस्थांच्या स्वरुपात नियमनांचे संघटन झालेले असते व सर्व सामाजिक संस्था परस्परसंबंधित आणि परस्परावलंबी असतात. या सामाजिक संस्थांनी निर्धारित केलेल्या भूमिका समाजातील व्यक्ती पार पाडत असतात आणि समाज म्हणजे विविध भूमिकांचे विशाल जाळेच असते. पण तरीही संस्कृतीमुळे आधुनिक औद्योगिक समाजालाही काही किमान एकात्मता निर्माण केली जाते.

Scanned with OKEN Scanner

04	Section	Q. No.														
		Marks														

प्र. क्र.
Q. No.

⑨ संस्कृती हा समाजाचा आदर्श होय :

प्रत्येक समाजाची संस्कृती ही त्या-त्या समाजाच्या दृष्टिने आदर्श जीवनरीतच असते. विशिष्ट समाजात जीवन जगलेल्या अनेक पिढ्यांचा सामूहिक वारसा प्रत्येक पिढीला लाभत असतो. हजारो वर्षांचा इतिहास संस्कृतीला असतो. त्यामुळेच मागच्या पिढ्यांनी अवलंबिलेला जीवनमार्ग हा आपोआपच नव्या पिढीच्या दृष्टीनेदेखील 'आदर्श' जीवनमार्गच असतो शिवाय आपली संस्कृती हीच श्रेष्ठ संस्कृती आहे. आपल्या चालीरीती, श्रद्धा, मूल्ये या गोष्टीच इतरांहून योग्य व आदर्शच आहेत.

⑩ संस्कृतीचे संपादन होते किंवा ती शिकून घेतली जाते :

संस्कृती हा माणसाचा जन्मजात गुणधर्म नाही. ती माणसाला आपोआप प्राप्त होत नाही. ती शिकून घ्यावी लागते. मानवेतर प्राणीजाती आणि मनुष्यप्राणी या दोहोंत काही भेद आहेत. बहुतांशी मानवेतर प्राण्यांचे बहुतेक वर्तन हे सहजप्रवृत्त असते. या त्यांच्या वर्तनाची निश्चिती त्या प्राणीजातींच्या अनुवंशाने होत असते. विशेषतः मानवेतर प्राण्यांच्या ज्या मूलभूत गरजा असतात त्या गरजांच्या पूर्तीसाठीचे त्यांचे वर्तन हे जवळ-जवळ अनुवंशानेच ठरते. पण मानवप्राण्यांबाबत मात्र वेगळी स्थिती दिसते. माणसाच्या वर्तनात खूप वैविध्य आणि परिवर्तनीयता दिसते. भूक ही सर्वच माणसांची एक मूलभूत गरज आहे. प्रत्येक मानवी समाजातील व्यक्तींचे वर्तन भिन्न-भिन्न असल्याचे दिसेल पण या शिक्षण प्रक्रियेत त्याचा क्रियाशील सहभाग असणे मात्र गरजेचे असते.

09

Scanned with OKEN Scanner